

НАПРЯМИ ТА ПРОБЛЕМИ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

В сучасних умовах діджиталізація стає сучасним трендом розвитку та формує нові вимоги до всіх учасників ринку праці, змінює практику найму працівників, підвищує гнучкість і мобільність фахівців, і як наслідок, підвищує рівень вимог до освіти.

Сучасна освіта поступово переходить на основи цифровізації та інформатизації. Діджиталізація передбачає широкомасштабне використання нових цифрових технологій в освітньому процесі та управлінні закладом освіти, сприяє кращому використанню наявних ресурсів, формуванню компетенцій, необхідних у цифровому світі.

Серед основних напрямів цифрової трансформації освітньої діяльності в ЗВО можна відзначити: створення єдиного та всебічного цифрового освітнього середовища; подолання «цифрового розриву»; використання дистанційних освітніх технологій на базі електронних платформ; впровадження онлайн-освіти; використання електронних освітніх ресурсів; використання хмарних технологій для навчання; гейміфікація освіти за допомогою використання різноманітних комп'ютерних ігрових технологій (ігрових тренажерів, ігрових симуляторів, вебквестів тощо); використання в освітньому процесі мобільних додатків і чат-ботів; впровадження електронного документообігу та ін.

Діджиталізація освіти має як позитивні, так і негативні аспекти. Так в умовах діджиталізації викладач має можливість і повинен використовувати у своїй професійній діяльності різноманітні інтернет-технології, які підвищують ефективність освітнього процесу та сприяють покращенню підготовки висококваліфікованих фахівців. Серед таких інтернет-технологій: соціальні мережі, вебсайти, персональні блоги, онлайн-матеріали, групові чати, електронна пошта, освітні платформи та сервіси, мобільні додатки тощо, які відкривають викладачу доступ до надання різноманітних освітніх послуг, навчальної інформації, дистанційних курсів, олімпіад та конкурсів, бібліотек, текстових сховищ, інтерактивних енциклопедій та словників, онлайн-перекладачів, віртуальних музеїв та виставок, державних інформаційних ресурсів, пошукових систем та каталогів, енциклопедій та ін. [1, с. 38].

Серед прикладів діджиталізації освітнього процесу можна назвати заміну звичних методів і форм навчання на інтернет-технології: навчання через спеціальні платформи та портали, використання відеопрезентацій, комп'ютерне тестування на базі спеціальних онлайн-сервісів та освітніх платформ. Наприклад, створені онлайн-тести та опитування на базі онлайн-сервісу Google Форми можна потім надіслати респондентам – здобувачам освіти, відправивши посилання на форму або включивши її у повідомлення електронної пошти, можна також прикріпити посилання або вбудувати форму за кодом вбудовування в курс дисципліни на освітній платформі (наприклад, Moodle).

Одним із напрямків діджиталізації освітньої діяльності в ЗВО є впровадження та використання дистанційних освітніх технологій на основі нових можливостей цифрових технологій. Особливо це актуально в період пандемії, коли суспільство зіткнулось із проблемою якісного забезпечення освіти на відстані, тобто дистанційно.

Аналіз показав, що в умовах дистанційного навчання, пов'язаного з карантинними обмеженнями, в ЗВО найчастіше користувалися такими платформами та додатками, як Zoom, Google Meet, Skype, Google Classroom, Moodle, Viber, Telegram, WhatsApp, а також електронною поштою та звичайним мобільним зв'язком та ін.

Платформи для онлайн навчання (Moodle і його аналоги) забезпечують освітній процес навчально-методичними матеріалами та допомагають викладачам у викладанні навчальних дисциплін. У рамках розроблених онлайн-курсів здобувач має можливість

працювати з текстовими документами, фото та відеоматеріалами, мультимедійними презентаціями, електронними підручниками, методичними розробками, проходити різноманітні тестові завдання, отримувати роботи до виконання, спілкуватися з викладачем, отримувати консультацію, надсилати виконанні завдання та ін. Завдяки таким платформам здобувач вищої освіти має вільний доступ до матеріалу курсу, можливість переглядати незрозумілі частини нового матеріалу та навчатися в будь-який час. Також використання таких платформ дуже допомагає при підготовці здобувачів вищої освіти, які навчаються за індивідуальним графіком або приймають участь у програмах академічної мобільності.

Проте, не всі навчальні дисципліни можна викладати таким чином. Деякі дисципліни потребують безпосереднього контакту викладача зі здобувачами, проведення в спеціальних аудиторіях та лабораторіях дослідів та експериментів, проходження практичних тренінгів та занять зі спеціальним обладнанням тощо.

При дистанційному навчанні викладач не завжди може перевірити чи здобувач особисто виконує завдання та проходить тестовий контроль. Крім того, майже відсутні групові форми роботи, знижуються можливості проведення науково-дослідної роботи здобувачами. При тривалому дистанційному навчанні з часом втрачаються комунікативні, мовні навички як у здобувачів, так і у викладачів, погіршується здатність здобувача до точного формулювання та висловлювання своїх думок, підтримки дискусій. Дистанційне навчання ніколи не замінить живого спілкування здобувача з викладачем, з іншими здобувачами, що стало очевидно в періоди дистанційного навчання в ЗВО.

Слід зауважити, що не всі здобувачі вищої освіти вміють раціонально розподіляти свій час, бути самодисциплінованими та самоорганізованими, щоб на належному рівні здійснювати самостійну навчальну діяльність. Під час дистанційного навчання здобувачі та викладачі стикаються з проблемами, пов'язаними з технікою, низькою якістю інтернет-з'єднання, відсутністю світла, наявністю несприятливої для навчання домашньої обстановки.

Крім того, частина здобувачів вищої освіти, що живуть у сільській місцевості, мають досить обмежені можливості щодо користування інформаційно-комунікативними технологіями в періоди дистанційного навчання. Це обумовлено рядом причин: відсутність оптичного провайдера у населених пунктах, де підключення до інтернету коштує набагато дорожче, ніж собі можуть дозволити люди; відсутність швидкісного інтернету там, де він є; використання застарілої комп'ютерної техніки (комп'ютерів, ноутбуків) та мобільних пристроїв, які погано «тягнуть» сучасне програмне забезпечення, або взагалі їх відсутність.

Загалом, показник інтернет-покриття в Україні становить 85%. У сільській місцевості охоплення складає лише 65% – 4,6 млн українців проживають в зонах, де не прокладено оптичний кабель. Це призводить до того, що молодь залишає села через неможливість отримувати додаткову освіту та послуги, спілкуватися, вивчати світ, розважатися [2]. Тому, зрозуміло, що діджиталізація не досконала в першу чергу в тих населених пунктах, де наявні проблеми з інтернетом. І це питання державного рівня, яке держава планує вирішити до 2024 р., забезпечивши 95% сільського населення України якісним інтернетом.

Багато дослідників схиляються до «змішаного» навчання – до оптимального поєднання традиційних та дистанційних форм навчання, що підвищує його якість та зберігає практичну орієнтованість закладів освіти. Дистанційна освіта все ж таки повинна бути додатковим або вимушеним засобом навчання, як в нинішній ситуації. Як «освіта на протязі всього життя», дистанційна освіта, найбільш ефективна для системи підвищення кваліфікації професорсько-викладацького складу ЗВО, в системі підготовки управлінських кадрів.

Однією зі складових процесу діджиталізації освітньої діяльності в ЗВО є використання хмарних технологій. Для закладів освіти, які не мають можливості придбати кошторисне програмне забезпечення, обслуговувати власні дата-центри (сховища даних), хмарні технології стають виходом із ситуації. Крім того, за допомогою хмарних технологій можна працювати і віддалено (дистанційне навчання).

Основними перевагами використання хмарних технологій в освітньому процесі в ЗВО є: зниження потреби в спеціалізованих приміщеннях; доступність до ресурсів незалежно

від місця знаходження; економія коштів на придбанні програмного забезпечення; економія дискового простору; позбавлення від зайвої паперової роботи, адже викладачі та здобувачі мають доступ до електронних документів без потреби їх роздруковувати; можливість створення банків методичних розробок та посібників професорсько-викладацького складу; можливість створення архівів та сховищ даних (файлів) тощо.

Серед переваг діджиталізації освітньої діяльності в ЗВО можна також відзначити: інтенсифікацію освітнього процесу; покращення доступності до обміну інформацією з колегами у межах країни та по всьому світу; забезпечення доступу до будь-якого освітнього контенту в інтернеті; підвищення ефективності адміністративних процесів; збільшення швидкості реагування на зауваження та побажання стейкхолдерів; забезпечення безперервності навчального процесу при карантині, дефіциті коштів на опалення корпусів тощо.

Подальшим кроком діджиталізації освіти є перехід на електронну форму документів забезпечення освітнього процесу та відмова від паперових носіїв, завдяки чому викладачі будуть звільнені від великого обсягу паперових документів. Проте може виникнути проблема дублювання роботи викладача на паперах і онлайн. Залишається і можливість втрати інформації через пошкодження цифрових носіїв, вірусну загрозу, «злам» сховищ даних.

Незважаючи на переваги діджиталізації освітньої діяльності в ЗВО, існує і низка проблем, що перешкоджають успішності реалізації даного процесу. Серед таких проблем можна відзначити: використання в освітньому процесі не достатньо вивчених нових цифрових освітніх технологій, які і досі не перевірені на ефективність; діджиталізація потребує наявності у ЗВО відповідних матеріально-технічних засобів; загострюється проблема «цифрового розриву» – нерівності використання сучасних цифрових технологій; діджиталізація вимагає певних знань, професійних умінь і навичок учасників освітнього процесу для взаємодії з цифровим середовищем; онлайн-навчання майже не дає практичних умінь; діджиталізація витискає живе спілкування, і як наслідок, знижуються комунікаційні навички учасників освітнього процесу; у деяких здобувачів виникає спокуса підмінити свою інтелектуальну роботу пошуком і компіляцією готових рішень з інтернету (презентацій, рефератів, курсових робіт тощо); проблеми, пов'язані зі здоров'ям учасників освітнього процесу (погіршення зору та ін.).

При діджиталізації освіти залишаються і певні ризики [3, с. 20]: внаслідок використання великої кількості електронних версій документів є ризик втрати у здобувачів навичок письмової фіксації основних ідей матеріалу, і як наслідок, погіршення здатності до його запам'ятовування й переосмислення; ризик погіршення здатності сприймати більші обсяги інформації; ризики системних збоїв, маніпулювання інформацією в інформаційному середовищі; ризики виникнення загроз, пов'язаних з кіберзлочинністю та ін.

Наприкінці відзначимо, що діджиталізація в найближчі десятиріччя матиме потужний вплив на вищу освіту, сприяючи оновленню та розвитку цифрового освітнього середовища. Тому робота щодо впровадження інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій, які були б зручними для всіх учасників освітнього процесу, триває.

Список використаних джерел:

1. Марковець О. С. Використання інтернет-ресурсів та цифрових технологій у професійній діяльності педагога. *Сучасні тенденції розвитку інформаційно-комунікаційних технологій в освіті* : зб. матеріалів II Міжн. наук.-практ. конф. в рамках Міжнародного освітнього форуму «Цифрова трансформація освіти». Рівне : РОІПО, 2020. С. 38–40.

2. Кіндрась С. Оптичний інтернет у селі: рівні можливості проти цифрового розриву. URL: <https://mind.ua/openmind/20215090-optichniy-internet-u-seli-rivni-mozhливosti-proti-cifrovogo-rozrivu> (дата звернення: 12.01.2022).

3. Ромашко Т. П. Діджиталізація освіти: переваги та ризики впровадження. *Модернізація освітньої діяльності та проблеми управління якістю підготовки фахівців в умовах діджиталізації* : матеріали 52-ї науково-методичної конференції викладачів і аспірантів. Полтава : ПДАА, 2021. С. 18–21.